

УДК 338.48 (477)

Економіка та управління підприємствами

Герасименко В.Г. (Gerasimenko V.)

*кандидат економічних наук, професор, завідувачий кафедрою
туристичного та готельно-ресторанного бізнесу
Одеського національного економічного університету*

КЛЮЧОВІ ІНДИКАТОРИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ

KEY INDICATORS OF THE HOTEL ENTERPRISES DEVELOPMENT IN ODESA REGION

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано сучасний стан готельного бізнесу Одеської області. Виявлено місце Одеської області серед інших адміністративно-територіальних одиниць України за показниками експлуатаційної програми. Проведено дослідження розподілу туристів за країнами з яких вони приїжджали до Одеської області. Проаналізовано коефіцієнт використання місткості. Приведено показники доходу від наданих готельних послуг.

Ключові слова: індикатори розвитку, готелі, готельне господарство, готельна індустрія, готельні послуги, туризм.

АННОТАЦИЯ

В статье проанализировано современное состояние гостиничного бизнеса Одесской области. Выявлено место Одесской области среди других административно-территориальных единиц Украины по показателям эксплуатационной программы. Проведено исследование распределения туристов по странам, из которых они приезжали в Одесскую область. Проанализирован коэффициент использования вместимости. Приведены показатели дохода от предоставленных гостиничных услуг.

Ключевые слова: индикаторы развития, гостиницы, гостиничное хозяйство, гостиничная индустрия, гостиничные услуги, туризм.

ANNOTATION

The article deals with modern state of the hotel business of Odesa region. The place of Odesa region among other administrative and territorial units of Ukraine by types of tourism was discovered. The research of tourist distribution by countries, from which tourists came to the Odesa region, was conducted. The coefficient of hotel capacity was analyzed. The income rates from providing hotel services were given.

Keywords: development indicators, hotels, hotel management, hotel industry, hotel services, tourism.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Одеська область вважається одним із провідних туристичних центрів України, чому сприяє високий природно-ресурсний потенціал регіону. Як центр ринкової інфраструктури і ділових послуг Одеса формує ядро ділового туризму. Таким чином, в області є величезні перспективи для розвитку як курортних так і ділових готелів [12, с. 413].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню стану готельного господарства Одеської області присвячені наукові роботи таких вітчизняних учених, як С. С. Галасюк [2-3], В.Г. Герасименко [4], С.Г. Нездоймінова [7], О.В. Шикіної [8-12] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не зважаючи на наявність публікацій, присвячених розвитку готельного господарства в Одеській області, процес дослідження цього питання є неперервним і потребує системного підходу.

Формулювання цілей статті. Метою даної публікації є систематизація досліджень щодо динаміки розвитку готельного господарства Одеської області та визначення її місця серед інших регіонів України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одеська область за показниками кількості обслугованих приїжджих, що проживали у готелях у 2016 році займала 4 місце, поступаючись м. Києві, Львівській, та Дніпропетровській областям (див. Табл. 1). За період 2014-2016 рр. спостерігалось поступово збільшення кількості приїжджих, як по Україні, так і в Одеській області, що у свою чергу є добрим знаком після кризи 2013-2014 рр. Ця позитивна тенденція супроводжувалась перерозподілом рейтингових позицій серед регіонів України. За досліджуваний період Одеська область у абсолютних показниках збільшила загальну кількість обслугованих приїжджих у готелях на 256259 осіб, а кількість іноземців, що були обслуговані в готелях зросла на 37630 осіб, що у свою чергу відбилося у рейтингових позиціях області. Рейтингова оцінка Одеської області піднялася з 7 місця у 2014 р. на 4 позицію у 2016 р. Але структура приїжджих, що розміщувались у готелях Одеської області змінювалась з 2014 по 2016 рр. у бік зменшення питомої ваги іноземців (з 17,21% у 2014 р. до 15,40% у 2016 р.), що є результатом більш повільного зростання кількості іноземних туристів у порівнянні з внутрішніми туристами [10, с. 314].

Аналізуючи розподіл іноземців, які проживали у готелях Одеської області з організаційно-правовою формою юридичні можемо констатувати негативні зрушення з тенденцією до стабілізації. Послугами готелів Одеської області скористалися 42,79 тис. іноземних туристів із 80 країн світу. Найбільша кількість іноземних туристів у 2016 р. прибула з США – 6,14 тис. (див. Табл. 2) [9, с. 116].

Треба відзначити падіння попиту на проживання у Одеській області з Російська Федерація на 27,9 % (зменшення з 3166 у 2014 р. до 2283 у 2016 р.). Навпроти спостерігається зростання кількості туристів з нижченаведених країн: Ізраїль – підвищення на 605,3% (у 2014 р. – 545, а у 2016 р. – 3844 туристи), Білорусь – підвищення на 386,6 % (у 2014 р. – 290, а у 2016 р. – 1411 туристів), Туреччина – підвищення на 329,8 % (у 2014 р. – 1319, а у 2016 р. – 5669 туристів), Сполучене Королівство – підвищення на 268,0 % (у 2014 р. – 719, а у

Таблиця 1

Місце Одеської області за кількістю обслугованих приїжджих готелями (юридичними особами) [6]

Регіон	2014 рік				2015 рік				2016 рік			
	Загальна кількість, чол.	З них іноземці	Частка іноземців, %	Місце	Загальна кількість, чол.	З них іноземці	Частка іноземців, %	Місце	Загальна кількість, чол.	З них іноземці	Частка іноземців, %	Місце
м. Київ	767877	278705	36,30	1	926161	339717	36,68	1	1131050	448888	39,69	1
Львівська	311225	38105	12,24	2	441080	54136	12,27	2	736813	93409	12,68	2
Дніпропетровська	159409	15393	9,66	3	161320	16103	9,98	3	386642	16872	4,36	3
Одеська	102323	17607	17,21	7	148201	25343	17,10	5	358582	55237	15,40	4
Київська	111572	17935	16,07	6	121888	20385	16,72	7	231766	27457	11,85	5
Харківська	137323	27253	19,85	4	150737	28249	18,74	4	221404	29014	13,10	6
Запорізька	46663	6855	14,69	15	39168	3946	10,07	18	202674	1705	0,84	7
Івано-Франківська	113762	6468	5,69	5	133208	9973	7,49	6	202033	11389	5,64	8
Полтавська	63808	3826	6,00	12	93120	4227	4,54	8	193037	5972	3,09	9
Закарпатська	65579	6770	10,32	10	64472	5271	8,18	12	158697	19048	12,00	10
Україна	2505221	480302	19,17	-	2907793	577194	19,85	-	4 987 201	767358	15,39	-

2016 р. – 2646 туристів), США – підвищення на 254,4 % (у 2014 р. – 1733 туристів, у 2016 р. – 6141 турист) [3, с. 208].

Ця тенденція свідчить про стабілізації іміджу країни та окремо взятої Одеської області в очах іноземних туристів.

Таблиця 2

Розподіл іноземців у готелях за країнами світу з яких вони прибули до Одеської області [6]

Країни, з яких прибули іноземці	2014		2015		2016		Абс. 2016 /2014 рр., осіб	Тпр. 2016 /2014 рр., %
	Осіб	Місце	Осіб	Місце	Осіб	Місце		
США	1733	2	2559	2	6141	1	4408	254,4
Туреччина	1319	3	3109	1	5669	2	4350	329,8
Ізраїль	545	8	1124	7	3844	3	3299	605,3
Сполучене Королівство	719	7	1346	6	2646	4	1927	268,0
Німеччина	1161	4	1638	4	2568	5	1407	121,2
Російська Федерація	3166	1	1480	5	2283	6	-883	-27,9
Молдова	1086	5	1956	3	2179	7	1093	100,6
Білорусь	290	15	746	12	1411	8	1121	386,6
Італія	431	11	558	15	1249	9	818	189,8
Франція	873	6	978	9	1213	10	340	38,9
Загалом	17607	-	26370	-	42789	-	25182	143,0

За кількістю готелів у 2016 р. Одеська область займала 3 місце (75 готелів – юридичних осіб) та поступалась Львівській області та м. Києву (див. Табл. 3). У Одеській області за 2014-2016 рр. спостерігається збільшення готелів у загальній кількості (на 19,0%), що у порівнянні із зрушеннями у таких областях, як Львівська, Дніпропетровська, Хмельницька та м. Київ є позитивним [11, с. 7].

За місткістю готелів Одеська область займала у 2016 р. 3 місце, надаючи 7,47 тис. місць (див. Табл. 4). Майже в 2 рази більше місць пропонує м. Київ – 14976. На другому місці Львівська область з показником 10892. За 2014-2016 рр. в Одеській області спостерігалось збільшення місць на 5,0 %, що у порівнянні з загальним по країні зменшенням ліжко-місць відображує оживлення галузі.

Таблиця 3

Місце Одеської області за кількістю готелів, од. [6]

Регіон	2014 рік		2015 рік		2016 рік		Тпр. 2016 /2014 рр., %
	готелів	Місце	готелів	Місце	готелів	Місце	
Львівська	97	2	90	2	93	1	-4,1
м. Київ	104	1	99	1	85	2	-18,3
Одеська	63	3	74	3	75	3	19,0
Київська	42	4	42	5	54	4	28,6
Дніпропетровська	63	3	56	4	52	5	-17,5
Івано-Франківська	39	5	34	6	40	6	2,6
Харківська	37	6	33	7	37	7	0
Закарпатська	34	7	33	7	36	8	5,9
Полтавська	27	8	28	8	32	9	18,5
Хмельницька	22	10	21	10	21	10	-4,5
Україна	759	-	729	-	745	-	-1,8

Одним з основних показників ефективності експлуатації готельного господарства вважають коефіцієнт використання місткості, що дає інформацію про завантаження готелю у окремо взятий період часу [4, с. 180].

Таблиця 4

Місце Одеської області за місткістю готелів, місць. [6]

Регіон	2014 рік		2015 рік		2016 рік		Тпр. 2016 /2014 рр., %
	Ліжко- місце	Місце	Ліжко- місце	Місце	Ліжко- місце	Місце	
м. Київ	17 551	1	17 082	1	14976	1	-14,7
Львівська	10 503	2	11 084	2	10892	2	3,7
Одеська	7 118	3	7 995	3	7474	3	5,0
Івано-Франківська	4 271	5	4 031	5	4723	4	10,6
Дніпропетровська	5 137	4	5 026	4	4359	5	-15,1
Київська	3 206	7	3 552	6	3635	6	13,4
Харківська	3 317	6	3 141	7	3227	7	-2,7
Закарпатська	2 802	8	2 366	8	2942	8	5,0
Полтавська	1 804	10	1 906	9	2186	9	21,2
Чернівецька	1 947	9	1 819	10	1771	10	-9,0
Україна	74849	-	75055	-	72860	-	-2,7

Одеська область серед готелів юридичних осіб за коефіцієнтом займає 14 місце і демонструє 13,0 % при середньостатистичних 26,0 % по Україні. Це надто низький результат, що свідчить про нерівномірний попит на готельні послуги. Сезонність впливає на Одеську область у більшій мірі та є актуальним питанням для підприємців [1].

Якщо розглядати коефіцієнт використання місткості Одеської області за 2014-2016 рр. – спостерігається незначне зростання з 11,0 % у 2014 р. до 13,0 % у 2016 р. Але треба зазначити, що 2014 р. для досліджуваного регіону був рекордно низьким. Тобто ми спостерігаємо стабілізацію після депресивного 2014 р.

Таблиця 5

Місце Одеської області за коефіцієнтом використання місткості (юр. особи)

№	Регіон	2014 рік		2015 рік		2016 рік	
		КВМ	Місце	КВМ	Місце	КВМ	Місце
1	Івано-Франківська	0,19	8	0,32	2	0,35	1
2	м. Київ	0,26	4	0,27	5	0,33	2
3	Львівська	0,33	2	0,24	7	0,32	3
4	Волинська	0,28	3	0,3	3	0,3	4
5	Чернігівська	0,26	4	0,28	4	0,26	5
6	Житомирська	0,21	7	0,25	6	0,26	5
7	Дніпропетровська	0,24	5	0,2	10	0,25	6
8	Рівненська	0,26	4	0,27	5	0,24	7
9	Запорізька	0,35	1	0,22	8	0,24	7
10	Полтавська	0,19	8	0,21	9	0,24	7
11	Сумська	0,23	6	0,2	10	0,24	7
12	Харківська	0,18	9	0,19	11	0,24	7
13	Хмельницька	0,33	2	0,32	2	0,23	8
14	Черкаська	0,18	9	0,19	11	0,23	8
15	Кіровоградська	0,18	9	0,2	10	0,22	9
16	Миколаївська	0,19	8	0,2	10	0,22	9
17	Луганська	0,14	12	0,46	1	0,19	10
18	Закарпатська	0,15	11	0,21	9	0,19	10
19	Тернопільська	0,18	9	0,19	11	0,19	10
20	Київська	0,16	10	0,15	12	0,19	10
21	Вінницька	0,11	13	0,12	14	0,18	11
22	Донецька	0,18	9	0,24	7	0,17	12
23	Чернівецька	0,08	14	0,14	13	0,15	13
24	Одеська	0,11	13	0,14	13	0,13	14
25	Херсонська	0,11	13	0,15	12	0,1	15
26	Україна	0,22	-	0,23	-	0,26	-

Як відомо, якість надання готельних послуг залежить від системності інфраструктури, якою володіє готель. Для аналізу різноманіття додаткових послуг

використовується кількісний показник структурних підрозділів. Одеська область займає 2 місце, поступаючись тільки Львівській і випереджує м. Київ. Кількість структурних підрозділів у Одеській області збільшилась за останні 3 роки у 1,2 рази (див. Табл. 6). До переліку підрозділів відносять: перукарня, пункт прокату, пральня, сауна, плавальний басейн, тенісний корт, тренажерний зал, автостоянка, заклади громадського харчування, заклади торгівлі. З вищенаведених у Одеській області існує нестача пунктів прокату автомобілів. Можемо розглядати це як потенційний ресурс розвитку.

Таблиця 6

Місце Одеської області за структурними підрозділами сфери сервісу готелів [6]

Регіон	2014 рік		2015 рік		2016 рік	
	Кількість	Місце у рейтингу	Кількість	Місце у рейтингу	Кількість	Місце у рейтингу
Львівська	315	1	321	1	334	1
Одеська	202	3	247	2	240	2
м. Київ	250	2	218	3	189	3
Київська	126	4	137	4	171	4
Івано-Франківська	99	7	92	7	102	5
Закарпатська	106	6	107	5	95	6
Полтавська	82	8	87	8	95	6
Дніпропетровська	112	5	93	6	88	7
Харківська	73	9	64	9	75	8
Хмельницька	65	10	60	10	64	9
Донецька	55	11	26	15	46	10
Україна, усього	1808	-	1735	-	1808	-

За обсягом доходу від надання послуг готелями Одеська область у 2016 р. займала 4 місце, поступаючись м. Києву, Львівській та Івано-Франківській областям. Загальний дохід у 2016 р. склав 317609,8 тис. грн, що на 188465,6 тис. грн. більше ніж у 2014 р. (див. Табл. 7). Якщо порівняти дохід Одеської області та м. Києва отримаємо різницю у 8,7 разів, що на наш погляд є дуже великим відставанням.

Показник середнього доходу від надання послуг готелями у Одеській області показує 6 місце за юридичними особами. У розрахунку на одно підприємство у 2016 р. в Одеській області юридична особа отримувала у середньому 4234,8 тис. грн на рік. За період з 2014-2016 рр. показник середнього доходу за готелями фізичними особами-

підприємцями значно збільшився, так у 2014 р. він склав 2049,9 тис. грн, а в 2016 р. – 4234,8 тис. грн, що дало змогу області зайняти 6 місце [5, с. 46].

Таблиця 7

Місце Одеської області за доходами від наданих послуг готелями, тис. грн. [6]

Регіон	2014		2015		2016	
	Дохід, млн. грн	Місце	Дохід, млн. грн	Місце	Дохід, млн. грн	Місце
м. Київ	1380948,9	1	2211649,4	1	2787530,6	1
Львівська	395478,9	2	769911,5	2	884847,6	2
Івано-Франківська	163314,9	3	283668,6	3	352779,4	3
Одеська	129144,2	4	199078,0	4	317609,8	4
Київська	117647,0	6	150516,0	6	201874,6	5
Харківська	81098,4	8	110162,3	7	191353,7	6
Дніпропетровська	122513,2	5	154204,4	5	169956,6	7
Полтавська	33417,3	11	44891,0	11	89804,1	8
Закарпатська	54119,1	9	67744,8	9	83782,3	9
Донецька	92918,5	7	77987,7	8	79808,9	10
Україна	2848570,2	-	4415386,3	-	5620868,6	-

Таблиця 8

Місце Одеської області за середніми доходами від наданих послуг готелями, тис. грн. [6]

Регіон	2014		2015		2016	
	Дохід, млн. грн	Місце	Дохід, млн. грн	Місце	Дохід, млн. грн	Місце
м. Київ	13278,4	1	22339,9	1	32794,5	1
Львівська	4077,1	4	8554,6	2	9514,5	2
Івано-Франківська	4187,6	3	8343,2	3	8819,5	3
Донецька	5162,1	2	7089,8	4	6139,1	4
Харківська	2191,8	7	3338,3	6	5171,7	5
Одеська	2049,9	8	2690,2	9	4234,8	6
Запорізька	2255,5	6	2353,2	10	3827,5	7
Київська	2801,1	5	3583,7	5	3738,4	8
Дніпропетровська	1944,7	9	2753,7	8	3268,4	9
Чернівецька	1279,2	14	1695,0	15	3010,4	10
Україна	3753,1	-	6056,8	-	7544,8	-

Висновки. У цілому можна відзначити формування певних тенденцій сучасного стану готельного господарства Одеської області:

- Одеська область увійшла за показником кількості обслугованих приїжджих у п'ятірку лідерів серед регіонів України, що робить цей регіон привабливим для залучення інвестицій на організацію нових підприємств з організаційно-правовою формою юридична особа;

- велику долю з обслугованих приїжджих складають іноземці – 15,40 %, що може позитивно вплинути на імовірність входу на ринок міжнародних операторів;

- нестабільна політична ситуація впливає на показники Одеської області та спричиняє необхідність перерозподілу туристопотоків. Збільшується питома вага внутрішніх туристів, що користуються готельними послугами у Одеській області;

- найбільша кількість іноземних туристів у 2016 р. прибула до Одеської області з США – 6141, на другому місці Туреччини з показником 5669, третє місце посідає Ізраїль з 3844 приїжджими;

- за кількістю готелів у 2016 р. Одеська область займала 3 місце, що робить цей регіон одним з найбільш адаптованих для прийому іноземних громадян;

- низький коефіцієнт використання місткості свідчить про нерівномірний попит на готельні послуги. Проблема сезонності впливає на Одеську область та спонукає підприємців займатися цим актуальним питанням.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Галасюк К. А. Сучасний стан та діяльність готельних підприємств Одеського регіону / К. А. Галасюк // Економіка. Управління. Інновації. – Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – № 2 (12).

2. Галасюк С. С. Особливості функціонування готельних підприємств малої місткості в конкурентному середовищі / С. С. Галасюк, О. В. Гусєва // Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики: Матеріали III міжнародної наук.-практ. конф. (18-19.09.2014). – Одеса: Атлант, 2014. – С. 16-18.

3. Галасюк С. С. Прецеденти нормативно-правового забезпечення діяльності малих готелів в Україні / С. С. Галасюк, О. В. Гусєва // Вісник

ДонНУЕТ. Серія «Економічні науки». – Донецьк : ДонНУЕТ, 2011. – Вип. 4 (52). - С. 207-214.

4. Герасименко В. Г. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону: монографія / В. Г. Герасименко, Г. К. Бедрадіна, С. С. Галасюк та інші / за заг. ред. В. Г. Герасименко. – Одеса : ОНЕУ, 2016. – 262 с.

5. Гусева О. В. Ціни як індикатор ділової активності на ринку готельних послуг крупного міста / О. В. Гусева // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. пр. / голов. ред. М. І. Зверяков; Одеський держ. екон. ун-т. – Одеса, 2010 – № 39.- С. 44–51.

6. Колективні засоби розміщування в Україні у 2016 році: статистичний бюлетень. – К. : Державна служба статистики України, 2017. – 200 с.

7. Ринки туристичних послуг: стан і тенденції розвитку: монографія / під заг. ред. В. Г. Герасименка. – Одеса : Астропринт, 2013. – 304 с.

8. Семенов В. Ф. Поняття і зміст організаційно-економічного забезпечення функціонування готельних підприємств малої місткості / В. Ф. Семенов, С. С. Галасюк, О. В. Шикіна // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – №10 (172). - С. 202-212.

9. Шикіна О. В. Аналіз структури туристичних потоків Одеської області / О. В. Шикіна, І. Л. Ліптуга // Глобальні та національні проблеми економіки – Редакція електронного наукового фахового видання. – Миколаїв, 2015. – Випуск №7. - С. 114-127.

10. Шикіна О. В. Динаміка розвитку малих готелів м. Одеси/ О. В. Шикіна // Актуальні проблеми економіки. – 2017. – №1 (187). – С. 313-325.

11. Шикіна О.В. Організаційно-економічне забезпечення функціонування готельних підприємств малої місткості : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.04 / О.В. Шикіна. – Одеса: Одеський національний економічний університет, 2015. – 22 с.

12. Шикіна О. В. Сучасний стан розвитку готельного бізнесу Одеської області / О. В. Шикіна // Глобальні та національні проблеми економіки. – Миколаїв, 2016. – Вип. № 13. – С. 413-420.